

DELAVNICA ZA PRIPRAVO PREDLOGA AKCIJSKEGA NAČRTA UPRAVLJANJA ZA VOLKOM V SLOVENIJI ZA OBDOBJE 2012- 2014

POROČILO, LJUBLJANA, 28. JANUAR 2011

Delavnico moderirala in poročilo sestavila: Aleksandra Majić Skrbinšek (almajic@gmail.com)

VSEBINA

Seznam udeležencev	2
Namen delavnice:	3
Predlagani dnevni red:	3
Predstavitve:	4
Projekt SloWolf – Anamarija Žagar	4
Spremljanje populacije volka – Hubert Potočnik in Miha Krofel	6
Analiza škod – Rok Černe	10
Odnos javnosti do volka in upravljanja z njim – Urša Marinko	17
Izzivi in težave pri upravljanju z volkom v Sloveniji	20
Dogovorjena vsebina naslednjih delavnic	22
Vrednotenje uspešnosti delavnice	23

SEZNAM UDELEŽENCEV

	Ime in priimek	Organizacija
1	Damjan Vrčec	ZRSVN
2	Rok Černe	ZGS
3	Miha Krofel	BF in Dinaricum
4	Aleksandra Majić Skrbinšek	BF
5	Urša Marinko	BF
6	Tomaž Skrbinšek	BF
7	Josip Kusak	Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
8	Ana Štrbenac	Državni zavod za zaščito prirode
9	Jasna Jeremić	Državni zavod za zaščito prirode
10	Lucija Urli	Ministarstvo kulture, Uprava za zaščito prirode
11	Anamarija Žagar	BF
12	Mateja Blažič	ARSO
13	Matevž Adamič	MKGP
14	Miran Bartol	ZGS, OE Kočevje
15	Janez Curl	ZGS, LPN Snežnik, OE Kočevje
16	Aleš Sotelšek	Društvo za osvoboditev živali in njihove pravice
17	Vladimir Dekleva	ZGS
18	Andrej Sila	ZGS
19	Anton Marinčič	ZGS
20	Drago Kompan	BF
21	Anton Vidrih	BF
22	Andrej Andoljšek	KGZS
23	Hubert Potočnik	BF
24	Ivan Kos	BF
25	Irena Kavčič	BF
26	Boris Grabrijan	ZDRDS
27	Igor Grašak	Krajinski park Kolpa
28	Andrej Bončina	BF
29	Andrej Udovč	BF

NAMEN DELAVNICE:

Pripraviti predlog akcijskega načrta upravljanja z volkom v Sloveniji za obdobje 2012-2014

- Operativno nadaljevanje Strategije ohranjanja volka v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim

PREDLAGANI DNEVNI RED:

1. Predstavitve.
 - a. Projekt SloWolf in njegovi prvi rezultati.
 - b. Vprašanja in odgovori.
2. Analiza problematike upravljanja z volkom.
3. Opredelitev specifičnih ciljev upravljanja
4. Vrednotenje uspešnosti delavnice.

PREDSTAVITVE:

PROJEKT SLOWOLF – ANAMARIJA ŽAGAR

Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji
Predstavitel projekta
2010-2013

Projekt SloWolf

Glavni cilj: izboljšati sobivanje volka in človeka.
Trajanje: 1.1.2010 – 31.12.2013, 4 leta
Financiranje: EU skozi finančni mehanizem LIFE+ (70,91 %) in ob podpori naših Ministrstva za okolje in prostor RS (15,71 %) ter Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS (7,86 %).
Koordinator in partnerji projekta: Univerza v Ljubljani, Zavod za gozdove Slovenije in Društvo za raziskovanje, ohranjanje in trajnostni razvoj Dinaridov – Dinaricum.

Projektno območje

Glavni cilji in aktivnosti projekta

Multidisciplinaren pristop h kompleksnemu problemu – obravnava tako biološke kot sociološke in ekonomske vidike varstva volkov.

Širši cilj projekta je dolgoročno ohranjanje populacije volkov, njihovega glavnega plena in življenjskih prostorov v Sloveniji ter njihovo sobivanje z ljudmi.

Glavne aktivnosti projekta so spremljanje populacije volka, aktivno vključevanje interesnih skupin v upravljanje z volkom in njegovim naravnim plenom, reševanje problematike škod na drobnici, informiranje javnosti in izobraževanje.

Spremljanje populacije volka

- Zbiranje podatkov o prostorskih in demografskih značilnostih za izdelavo načrta spremljanja varstvenega statusa populacije volkov v Sloveniji**
 - Popis tropov in legel (nativna genetika, zbiranje ogleterja, translocacijski meti da kaden je v anagu)
 - GPS-GSM telemetrija
 - Analiza predacije naravnega plena
 - Analiza plenjenja domačih živali
- Histopatološki pregledi trupel volkov: spremljanje zdravstvenega statusa populacije volkov**
- Varstvena genetika volka**
 - Individualna genotipizacija volkov
 - Identifikacija tropov in izdelava modelov „ulova-ponovnega ulova“ za oceno velikosti populacije volkov
 - Vsodelovanju z drugimi laboratoriji (Italija, Hrvaška) sledenje migracij in disperzije v in iz Slovenije
 - Analiza vzorcev iz škodnih primerov
- Izdelava odprtega internetnega portala o volkovih**

Upravljanje z volkom in njegovim naravnim plenom

- Priloga akcijskega načrta** preko facilitiranih delavnic s predstavniki interesnih skupin.
- Analize odnosa širše javnosti, lovcev in rejcev drobnice do volka.** Na podlagi rezultatov izdelava strategije zmanjševanja konfliktov med volkom in njimi.
- Ocena naravne plenske baze volka v Sloveniji in priprava priporočil za izboljšanje upravljanja s prostozivčnimi parklji.** Vključevanje lovcev kot interesno skupino na delavnicah.

Reševanje problematike škod na drobnici

1. Analiza škod od volkov v Sloveniji in priporočila za ukrepe, ki preprečujejo volkovom dostop do domačih živali.
2. Pregled in finančna analiza obstoječih sistemov varovanja domačih živali pred napadi volkov v kmetijstvu. Izdelava priporočil za primer dobre prakse varovanja pred napadi volkov.
3. Izboljšanje sistema ocenjevanja škod od volkov in izobraževanje pooblaščenecv ZGS za ocenjevanje škode od zav. živ. vrst.
4. Primeri dobre prakse varovanja drobnice pred napadi volkov – uporaba psov, ustrezne električne ograje in zapiranje v nočne ograje. Spremljanje učinkovitosti uporabljenih zaščitnih metod.
5. Izobraževanje kmetijskih svetovalcev o učinkovitih sistemih varovanja domačih živali pred napadi volkov.

Informiranje javnosti in izobraževanje

1. Projektna internetna stran: www.volkovi.si.
2. Obveščanje medijev o rezultatih projekta.
3. Izdelava komunikacijskega izobraževalnega materiala: brošura o volku, 27-minutni film o projektu in volku v Sloveniji, poster, majice in projektno glasilo.
4. Izobraževalni material o volku za srednješolce in seminarji za srednješolske učitelje.
5. Izdelava brošure o zaščitnih metodah varovanja domačih živali pred napadi volkov (električne ograje, psi, nočne ograje).
6. Serija predavanj o volku za lovce.

Kontakti članov projektne skupine

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Kakšen delež projekta je namenjen varovanju in kakšen raziskovanju volka?

Projekt Slowolf je strukturiran v posamezne aktivnosti projekta, od katerih se v prvem letu in pol odvijajo pripravljalne aktivnosti, sledijo pa jim konkretne naravovarstvene akcije, ki trajajo različna obdobja in potekajo ob različnih delih štiriletnega projekta. Večji delež aktivnosti je namenjen problematiki škod in vključevanju interesnih skupin in splošne javnosti v aktivnosti projekta in njihovo osveščanje ter izobraževanje. Za uspešno varstvo potrebujemo tudi dobre podatke o populaciji volkov pri nas, na osnovi katerih bomo lahko predlagali učinkovite ukrepe, zato je del aktivnosti projekta namenjen tudi temu (groba ocena tega dela je 15% projekta).

2. Kakšen je delež zaposlenih na projektu?

Na projektu so polno zaposleni vodja projekta na Oddelku za biologijo in ena sodelavka na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Biotehniške fakultete ter en sodelavec na Zavodu za gozdove Slovenije. Ostali člani projektne skupine so le delno zaposleni, za določeno obdobje, ko se izvajajo določene aktivnosti projekta. Trenutno je na projektu deset delno zaposlenih sodelavcev z zaposlitvijo med 2 % in 80 %.

3. Kakšna je uradna podpora akcijskemu načrtu in kakšna je podpora MOP?

Med pripravo prijave projekta so na Ministrstvu za okolje in prostor RS predlagali, da v projekt vključimo aktivnost Priprava osnutka akcijskega načrta, pri katerem bodo na delavnicah sodelovali predstavniki vseh

interesnih skupin in tudi predstavniki MOP-a in ostalih relevantnih državnih inštitucij. Obstaja podpora iz MOP-a in verjamemo, da bodo izdelan osnutek akcijskega načrta, ki ga bomo skupaj pripravili v okviru projekta, podprli.

SPREMLJANJE POPULACIJE VOLKA – HUBERT POTOČNIK IN MIHA KROFEL

Projekt SloWolf

MONITORING VOLKOV:

1. TELEMETRIČNO SPREMLJANJE
2. IZZIVANJE OGLAŠANJA VOLKOV
3. SLEDENJE - ZIMSKI TRANSEKTI
4. ZBIRANJE NEINVAZIVNIH GENETSKIH VZORCEV

Vse aktivnosti v okviru projekta bodo potekale v treh sezonskih ciklih.

Posamezne aktivnosti monitoringa v projektu se izvajajo z namenom nadgradnje in optimizacije kasnejšega sistematiziranega spremljanja stanja populacije volkov v Sloveniji.

Dobri monitoring omogoča pridobivanje kvalitetnih podatkov in zagotavlja nepristransko podporo odločitvam stroke pri upravljanju z njihovo populacijo.

Projekt SloWolf

AKTIVNOST: SPREMLJANJE POPULACIJE VOLKOV

1. odlov in telemetrično spremljanje posameznih volkov

Projekt SloWolf

Projekt SloWolf

AKTIVNOST: SPREMLJANJE POPULACIJE VOLKOV

2. Izzivanje oglašanja volkov

Monitoring volkov s pomočjo izzivanja oglašanja služi za ugotavljanje prisotnosti teritorialnih tropov volkov ter prisotnosti mladičev.

Oglašanje je najintenzivnejše v juliju, avgustu in septembru.

Pri aktivnosti sodelujejo: lovci v LPN-jih
- na območjih izven LPN-jev pa zainteresirani posamezniki, prostovoljci iz naravovarstvenih in lovskih organizacij.

Projekt SloWolf

Območje razdeljeno v 400 papirnih kvadratov velikosti 3x3 km.

Na vnaprej določenih točkah opazujemo tujenje volkov, s čimer poskušamo izzvati odgovor teritorialnega tropa. V mirni noči se tujenje volkov sliši do 4 km daleč (odvisno od terena).

Projekt SloWolf

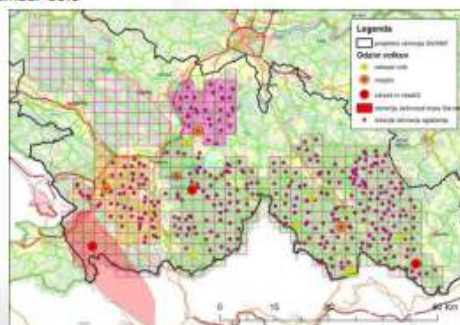
Rezultati evidentiranja volčjih legel/teritorialnih volkov
avgust-september 2010

- vhodna od AC
- objava - kopar
- prazniti (najmanj)
- legla
- evidentirani na
- lokaciji

- 4 odzivov
- posameznih
- odzivov volkov

Ustanova:
- 4,3 do 6,4
- skoten
- mliči (legla)
- mliči (mliči)

- Skupnost
- mliči (mliči) (mliči)
- mliči (mliči) (mliči)
- mliči (mliči) (mliči)

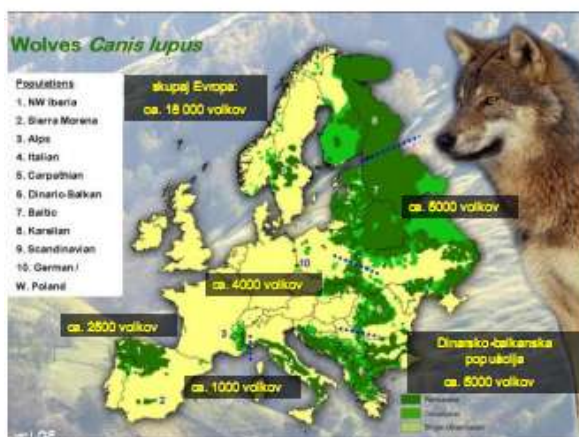
Projekt SloWolf

AKTIVNOST: SPREMLJANJE POPULACIJE VOLKOV

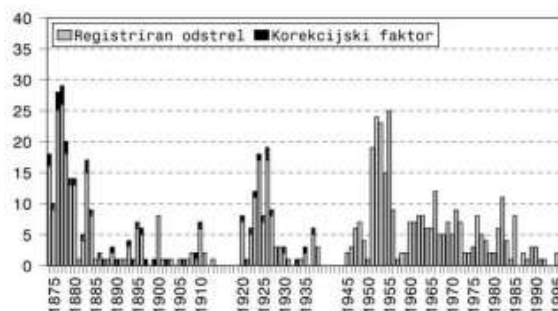
3. Sledenje volkov v snegu - zimski transekti

- pridobiti podatke o razširjenosti volkov
- pridobiti podatke o pojavljanju trapov
- pridobiti podatke o velikosti trapov
- spoznati gibanje volkov
- zbrati ne-invasivne vzorce za genetiko
- (najti ostanke plena volkov)

Pri aktivnosti sodelujejo: - lovci v LPN-jih,
- na območjih izven LPN-jev pa zainteresirani
posamezniki, prostovolci z lovskih in drugih zainteresiranih
organizacij in člani projektna skupina.

Odstrel volkov 1875-1995

Razširjenost volkov

1873 - 1960

1960 - 1990

- 1925 - Brkini
- 1953 - Škofjeloško hribovje
- 1956 - Jelovica
- 1956 - Pohorje
- 1960-61 - Bela krajina in Gorjanci
- 1979 - Idrijsko
- 1980 - Trnovski gozd

vir: Adamčič et al. 2004

Razširjenost volkov

1873 - 1960

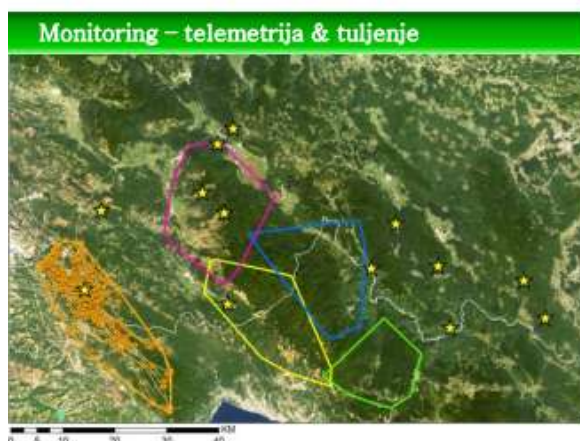

1960 - 1990

- 1991 - Trnovski gozd; 1995 reprodukcija
- 1993 - Nanos
- 1991-1997 - Slavniki, Vremščica, Kraški rob
- 1995 - Jelovica
- 2000 - Porezen
- 2001 - Hotedrišica
- 2001-2002 Metajur in Italija
- 2006 Triglavski narodni park

vir: Adamčič et al. 2004

PO 1990

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Kako so bili izpeljani testi izzivanja s tuljenjem in kdo jih je izpeljal?

Metoda monitoringa temelji na izhodišču teritorialnega odziva volkov na simuliranega »vsiljivca«, ki z oponašanjem volčjega tuljenja izzove povratno oglašanje – tuljenje volkov. Pri tem lahko razločimo oglašanje mladičev in odraslih živali. Območje stalne prisotnosti volkov v Sloveniji smo glede na trenutno dostopne podatke s kvadratno mrežo razdelili v celice z velikostjo 3x3 km. V monitoring smo vključili le celice, ki vsebujejo vsaj 30% gozdnih in drugih (so)naravnih površin. Tako smo območje razdelili na 400 celic z velikostjo 9 km². Velikost posamezne celice ustreza slišanosti oglašanja volkov. Znotraj vsake celice smo izbrali točko, ki ima čim boljše slišanost in na njej z oponašanjem tuljenja volka poskušali izzvati odgovor teritorialnega tropa. Načeloma smo izzivali oglašanje z gozdnih cest, saj smo se tako lahko najhitreje premikali od točke do točke in v posamezni noči pokrili čim večje območje, hkrati pa smo na ta način zmanjšali motnje zaradi naše prisotnosti. V mirni brezvetrni noči se tuljenje volkov sliši do 4 km daleč (odvisno od razgibanosti terena). Ker posamezen trop pokriva veliko območje (povprečje 35 000 hektarjev), je verjetnost odziva na posamezni točki razmeroma majhna je potrebno v čim krajšem času pokriti čim večje območje. Ker pa se volkovi ne odzovejo vedno kadar so v bližini, je bilo potrebno izzivanje na vsaki točki ponoviti v treh zaporednih mirnih nočeh. S tem smo povečali verjetnost, da bomo zaznali njihov odziv. Monitoring je potekal v nočeh brez padavin in brez močnega vetra. Z izzivanjem smo začeli približno 1 uro po sončnem zahodu in končali najkasneje 1 uro pred sončnim vzhodom. Na lokacijo smo prišli karseda tiho in po prihodu v tišini počakali nekaj minut. Nato smo začeli z

oponašanjem tuljenja volkov. Izzivanje je potekalo v treh serijah oziroma dokler nismo slišali odziva. Vsaka serija je bila sestavljena iz petih klicev. Posamezen klic je trajal 5-6 sekund. Klici znotraj serije so si sledili v razmiku 2-3 sekunde. Po vsaki seriji smo naredili 3-4 minutni premor, med katerim smo prisluhnili morebitnemu odgovoru. Vsa izzivanja oglašanja in vse odzive volkov smo zabeležili v popisni obrazec z vpisi o točnem času vsake serije izzivanja in vsakega zabeleženega odziva, smeri iz katere prihaja odziv, koliko volkov se je oglasilo (eden ali več) ter ali smo slišali oglašanje mladičev, oglašanje odraslih volkov ali oglašanje odraslih in mladičev. (več v navodilih projekta SLoWolf: Navodila za monitoring volkov: izzivanje oglašanja)

Za vse vključene v monitoring smo pripravili krajša izobraževanja oziroma predavanja na katerih smo predstavili način dela ter izvedli prikaz oponašanja tuljenja volkov. K akciji smo prednostno povabili že izkušene terenske popisovalce; npr. iz vrst ornitologov, članov društva Dinaricum ali društva za proučevanje in opazovanje netopirjev. Vsi udeleženci razen delavcev LPN so bili prvo noč prisotni v skupini z usposobljenim popisovalcem kjer so le ti nato oponašanje tuljenja vsakega prostovoljca predhodno preverili in potrdili njegovo usposobljenost.

2. Kako zanesljivi so prostovoljci in ali ste preverili njihove podatke?

Glede na predhodna izobraževanja ter način izbire prostovoljcev predvidevamo, da so podatki prostovoljcev zanesljivi. Poleg tega pa so večino odzivov dobili usposobljeni strokovni delavci Biotehniške fakultete in Zavoda za gozdove Slovenije.

3. Kakšna je velikost območja, kjer so volkovi v Sloveniji?

Območje kjer se bolj ali manj stalno pojavljajo teritorialni tropi volkov obsega okoli 3500 km². Če k temu prištejemo še območje, kjer volkove beležimo le občasno, se vrsta pojavlja na območju približno 7000 km².

4. Ocena, da obstaja 10 celih tropov velja samo na raziskanem območju ali vključuje celo območje volka v Sloveniji?

Ocena, da se v Sloveniji pojavlja 10-13 teritorialnih tropov volkov, oziroma 8-10 "celih" tropov, če upoštevamo dejstvo, da si 4-5 tropov delimo s Hrvaško, se nanaša na celotno območje volka v Sloveniji.

5. Zanimivo je, kako se sestavlja mozaik teritorijev tropov.

Podobno izključevanje teritorijev sosednih tropov so opazili že v praktično vseh dosedanjih raziskavah, ko so imeli hkrati opremljenih več tropov volkov. Z medsebojnim izključevanjem tropov namreč volkovi zagotavljajo samoregulacijo svojih gostot, s čimer preprečujejo, da bi njihova številčnost preseгла naravno kapaciteto okolja in jim omogoča trajnostno rabo njihovega plena.

ANALIZA ŠKOD – ROK ČERNE

Zavod za gozdove Slovenije

Škode povzročene iz strani volkov v Sloveniji

Centra o ljubljeni

ŠKODA ZA GOZDOVE SLOVENIJE

Life

NATURA 2000

Rok Černe
Koordinator projekta SloWolf na ZGS

Zavod za gozdove Slovenije

POSTOPEK OCENE ŠKODE (ZAVAROVANE VRSTE)

1. Prijava škode s strani oškodovancev na ZGS
2. Pregled nastale škode in identifikacija povzročitelja
3. Ocena škode (zapisnik, sporazum)
4. ARSO preveri zahtevek in izplača

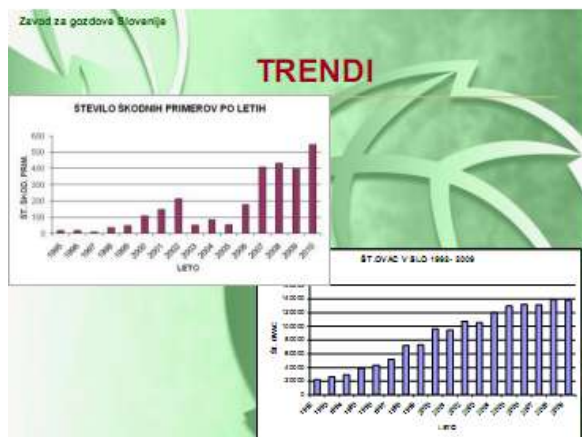

Zavod za gozdove Slovenije

ŠKODE OD VOLKOV GLEDE NA ŠKODNI OBJEKT

VRSTA	ŠT.ŠKOD. PRIM.	% (ŠT.ŠKOD. PRIM.)	VREDNOST (EUR)	% (VREDNOST)
drobnica	2147	96,5 %	1.352.835	95,5 %
ovce	32	1,4 %	39.210	2,8 %
govedo	22	1,0 %	16.740	1,2 %
konj	8	0,4 %	2.563	0,2 %
divjad (obora)	6	0,3 %	2.082	0,2 %
druga domača živali	5	0,2 %	1.541	0,1 %
prašič	1	0,0 %	176	0,0 %
?	3	0,1 %	1.270	0,1 %
SKUPAJ	2224	100,0 %	1.416.417	100,0 %

Podatki za obdobje 1994 - 2009

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Velike razlike v razmerju povzročiteljev škod med Hrvaško in Slovenijo.

Velika razlika je zanimiva in me nekoliko preseneča. Menim, da brez podrobnejše primerjave okolij v katerih škode nastajajo, sistemov ocenjevanja in izplačevanja škod in pristopa prebivalcev do prijav ne moremo podajati nekih konkretnih zaključkov. Osebo menim da gre tako za razlike v prijavljanju vseh škod (prijava vsake polomljene slive) kot tudi razlike v okolju v katerem medvedi živijo v Sloveniji in na Hrvaškem.

2. Primerjava odstrela in višine škod ni primerna.

ZBIRANJE PODATKOV

Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) je od leta 1994 s strani države pooblaščen za ocenjevanje škod, ki jih povzročijo zavarovane živalske vrste v Sloveniji. Na kraju škodnega dogodka pooblaščen uslužbenec ZGS ugotovi in v zapisnik zabeleži obstoj materialnih dokazov, ki so pomembni za ugotovitev povzročitelja škode in odškodninske odgovornosti države ter na podlagi veljavnega cenika določi višino odškodnine in praviloma sklene pisni sporazum z oškodovancem. Od leta 1994 do leta 2005 je odškodnine za nastalo škodo od velikih zveri izplačevalo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Od leta 2005 naprej pa pooblaščen oseba pošlje zapisnik ter sklenjen sporazum z oškodovancem na Agencijo republike Slovenije za okolje (ARSO), ki je pristojna za odločanje o upravičenosti zahtevkov in za izplačilo odškodnin.

Za namene te študije smo analizirali vse zabeležene škodne primere, ki so jih na ZGS ocenili kot napade volkov od leta 1994 do 2009. Ti se sicer nekoliko razlikujejo od podatkov o izplačanih škodnih primerih, ker so bili nekateri zavrnjeni. Na ARSO vsak ocenjen škodni primer namreč pregledajo in škodo povrnejo le tistim oškodovancem, ki so do nje upravičeni. Razlogi za neizplačilo škode so praviloma neustrezna označitev drobnice, nevedenje registra drobnice na gospodarstvu in neustrezno varovanje drobnice, ki ni skladno z Pravilnikom o primernih načinih varovanja premoženja in vrstah ukrepov za preprečitev nadaljnje škode na premoženju (Ur.l. RS, št. 74/05). V bazi so do leta 2007 škode ocenjene v Slovenskih tolarjih (Sit). Te podatke smo pretvorili v evre (1Eur = 240 Sit), pri čemer smo upoštevali povprečno letno inflacijo na območju evra. Ta je od leta 1996 do 1. januarja 2009 povprečno znašala 1,9 % letno. Tako smo dobili dober približek današnji vrednosti ocenjenih škod.

V Sloveniji se legalni lov na volka ni izvajal od leta 1990, ko ga je zavarovala Lovska zveza Slovenije, do leta 1999, ko se je v populacijo ponovno pričelo posegati na podlagi rednih in izrednih odločb. Za vsako leto (razen leti 2000 in 2008) je MKGP, oziroma od leta 2005 dalje Ministrstvo za okolje in prostor (MOP), izdalo dovoljenje za redni oziroma izredni odstrel volkov. Poseganje v populacijo volkov je bilo številčno omejeno, neredno in prostorsko ohlapno opredeljeno. Redni odstrel volkov v Sloveniji se izvaja v času od začetka oktobra do konca februarja naslednjega leta (t.j. 5 mesecev), vendar je bila zaradi zamud pri izdajanju odločb za odstrel in drugih razlogov večina odstrela do leta 2009 izvedenega v drugi polovici leta, večinoma med oktobrom in decembrom.

Zbiranje podatkov in vodenje evidenc o izločitvah volkov je v Sloveniji zakonsko predpisano in ga od leta 1994 izvaja ZGS. Termin izločitev je v zakonu definiran kot vsaka dokazana odstranitev osebkov iz populacije (npr. naravna smrtnost, odstrel, preselitev iz države). Za vsak izločen osebek se evidentira spol, telesne mere, dan in vzrok izločitve, lovišče in po letu 2004 tudi natančno geografsko lokacijo izločitve. V zadnjih letih se odvzame tudi prvi predmeljak (P1) za določanje starosti s preštevanjem dentinskih plasti v referenčnem laboratoriju (Mattson's Inc., Milltown, MT; CRAIGHEAD et al. 1970). Podatki o izločitvah so v Sloveniji eni od ključnih podatkov za upravljanje z velikimi zvermi, zato se kakovosti teh evidenc posveča veliko pozornost. Odstrel volka, prometne nesreče in med lovom ranjene živali je treba javiti takoj oz. najkasneje v 12 urah. Isto velja za naključne najdbe poginulih živali. Povožene ali zastreljene živali se vedno skuša najti, kar odreja tudi zakonodaja. Meritve vseh mrtvih živali izvaja pooblaščen osebje ZGS; obdukcije volkov izvaja Nacionalni veterinarski Inštitut. V tej raziskavi uporabljamo termin odvzem za vse izločitve volkov, ki so posledica delovanja človeka (npr. odstrel, povoz, preselitev) ter termin odstrel, ko gre za usmrnitev volkov s strelnim orožjem.

V del analiz smo vključili tudi podatke o številu ovac v Sloveniji, ki smo jih dobili na Statističnem uradu RS (SURS 2010).

ANALIZA PODATKOV

Večina škod zaradi napadov volkov v Sloveniji se zgodi sredi leta, med majem in oktobrom (ČERNE et al. 2010), medtem ko se je večina odstrela izvajala konec leta. Zato lahko pričakujemo, da se učinek odstrela izvedenega v enem letu najbolj pozna naslednje leto. Zato smo pri analizi učinkovitosti odstrela za zmanjševanje škod ugotavljali povezavo med odstrelom posameznega leta in obsegom škod v naslednjem letu.

Tako število škod kot število odstreljenih volkov sta v raziskovalnem obdobju v povprečju naraščala. Da bi se izognili napaki zaradi časovne avtokoreliranosti podatkov smo iz podatkov odstranili časovni trend in jih relativizirali. Podatkom o številu škodnih primerov in odstrelu volka smo priredili linearne regresijske funkcije (v obeh primerih je neodvisna spremenljivka čas) in za oba podatkovna niza izračunali odklone od regresije ter tudi relativne odklone (= odklon $\times$ napovedana vrednost⁻¹). S korelacijsko analizo smo ugotavljali, če sta relativna in

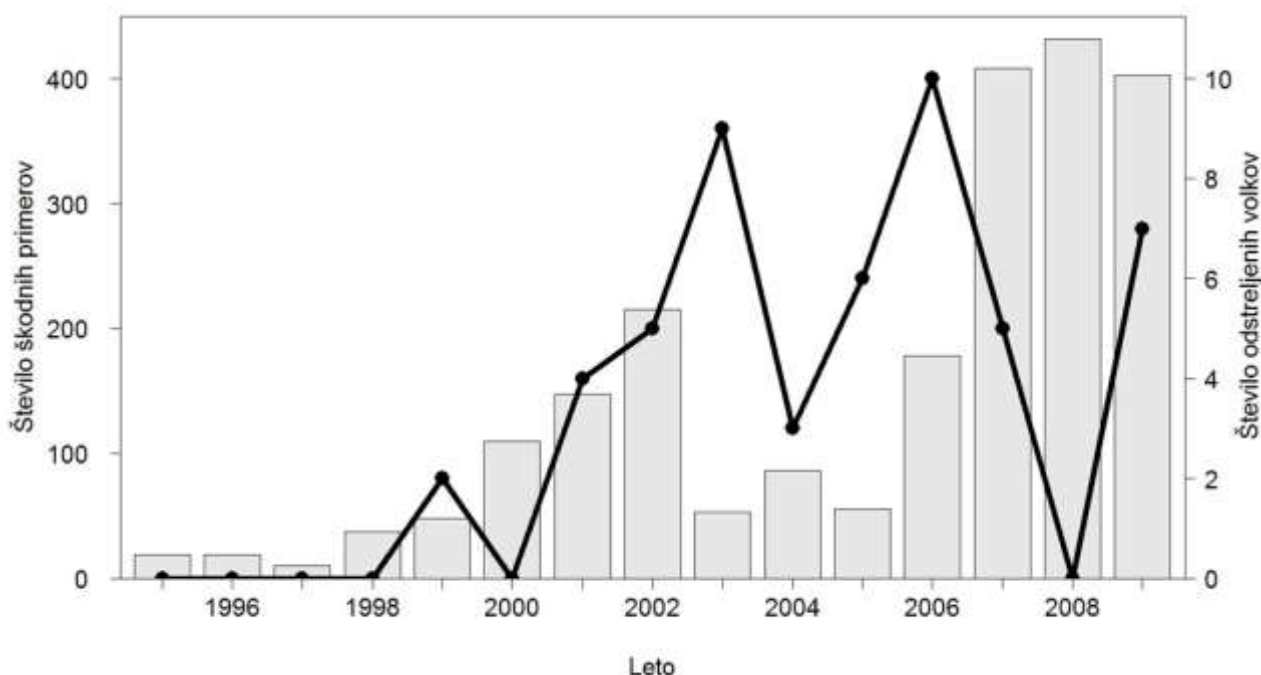
absolutna višina odvzema volkov v nekem letu povezana z relativnim in absolutnim številom škodnih primerov na domačih živalih v naslednjem letu. Naša hipoteza je, da parametra paroma negativno korelirata (večji odstrel manj škod). Poleg tega smo za splošni vpogled v dinamiko škod in odvzem volkov med leti ter povezavami med potencialnimi vplivnimi dejavniki škod izvedli tudi korelacijske analize med naslednjimi spremenljivkami: 1.) leto, 2.) višina odstrela volkov, 3.) višina odvzema volkov, 4.) število ovac v Sloveniji, 5.) število škodnih primerov, 6.) vrednost ocenjene škode. Kot eno od spremenljivk smo uporabili število ovac in ne vseh vrst domačih živali, ker se velika večina vseh napadov volkov na živino v Slovenijo zgodi na tej vrsti (ČERNE et al. 2010). Za ugotavljanje povezav med spremenljivkami smo uporabili neparametrično spearman R korelacijo, ki ima to prednost pred parametrično korelacijo, da je občutljiva na vse monotone in ne le linearne povezave med spremenljivkami ter ne predpostavlja normalnega porazdeljevanja spremenljivk.

REZULTATI

V času raziskave (1995-2009) je bilo v Sloveniji zabeleženih 2221 napadov volkov na domače živali (od 10 do 432 letno; v povprečju 148,1 letno), ocenjena škoda je znašala 1,4 milijona evrov (v povprečju 94.336 evrov letno). V letih 1999 do 2009, ko je v Sloveniji potekal legalni odvzem volkov, je bilo legalno odstreljenih 51 volkov (v povprečju 4,6 volkovi letno), odstrel pa se je med leti precej razlikoval (od 0 do 10 volkov odstreljenih letno; Slika 1). Odstrel je v tem času predstavljal 82 % vse zabeležene smrtnosti volkov.

Analiza odstrela volkov in števila škodnih primerov je pokazala, da sta parametra popolnoma neodvisna; višina odstrela ni imela statistično zaznavnega vpliva na obseg škod (preglednica 1). Smer korelacije se sicer ujema s pričakovano, vendar so povezave med spremenljivkami tako ohlapne (minimalni $p = 0.49$), da jih lahko smatramo kot popolnoma naključne in nepomembne. Pričakovanega učinka odstrela ni zaslediti niti, če primerjamo dve najbolj ekstremni leti v zadnjem času: po največjem odstrelu volkov tekom naše raziskave (10 živali, leto 2006) je sledil do sedaj največji porast v številu škodnih primerov in količini izplačanih odškodnin, medtem ko so se po letu 2008, ko ni bil ustreljen noben volk, škode celo nekoliko zmanjšale (slika 1).

Glede na to, da je naše raziskovalno obdobje dokaj kratko in vse analize zato temeljijo na majhnem vzorcu ($n = 14$, oz. 15), poleg tega so lahko podatki o odstrelu volkov tudi netočni (možnost ilegalnega odstrela!), šibke in neznačilne povezave med odvzemom in škodami tudi sicer, že zgolj metodološko gledano, niso presenetljive. Vendar pa lahko na osnovi rezultatov vseeno zanesljivo sklepamo, da odstrel volkov ne vpliva na višino škod oz. da so njegovi vplivi, tudi če obstajajo, bistveno manj pomembni od drugih dejavnikov in so zato prikriti.

Slika 1: Število škodnih primerov zaradi napadov volkov na domače živali (stolpci) in število legalno odstreljenih volkov (črte) za posamezno leto v Sloveniji.

Preglednica 1: Korelacije med odstrelom volkov in številom škodnih primerov v naslednjem letu v Sloveniji za obdobje 1995-2009.

škoda absolutno	škoda relativno
-----------------	-----------------

	-0,1861	-0,0508
odvzem absolutno	$p = 0,524$	$p = 0,863$
	-0,0508	-0,2029
odvzem relativno	$p = 0,863$	$p = 0,487$

Korelacijska analiza med potenciranimi vplivnimi dejavniki škod je pokazala, da sta število škodnih primerov in višina izplačanih odškodnin v času naraščali, vendar nista bili značilno povezani z odvzemom volkov. Pač pa je bilo s škodami precej bolj, in statistično značilno, povezano gibanje števila ovac (preglednica 2), kar nakazuje, da gre del porasta škod na račun povečanja ovčereje. Le ta se je v Sloveniji v obdobju raziskave povečala z 39.000 na 138.000 oz. za več kot 3,5-krat.

Preglednica 2: Spearmanove r korelacije med letom, odstrelom volkov, vso zabeleženo smrtnostjo volkov, številom škodnih primerov, ocenjeno škodo in številom ovac v Sloveniji za obdobje 1995-2009.

	legalni odstrel	vse izločitve	število ovac	škoda v EUR	število škodnih primerov
Leto	0,65*	0,61*	0,99*	0,82*	0,89*
Legalni odstrel		0,97*	0,60*	0,39	0,47
Vse izločitve			0,55*	0,38	0,46
Število ovac				0,83*	0,90*
Škoda v EUR					0,96*

Legenda * - korelacija je statistično značilna pri tveganju manjšem od 5 %.

PREGLED TUJIH RAZISKAV O UČINKOVITOSTI ODVZEMA VOLKOV ZA ZMANJŠEVANJE ŠKOD

V zadnjih 25-ih letih je bilo po svetu izvedenih več raziskav učinkovitosti odvzema volkov (z odstrelom, s pastmi ali strupom) za zmanjševanje škod na živini. Ponekod so preverjali vpliv spreminjanja števila odvzetih volkov na število napadov na živino, drugod razlike med območji, kjer so v populacijo volkov posegali in kjer ne, nekaj raziskav pa je obravnavalo učinke zelo močnega poseganja v populacijo volkov oziroma iztrebljanja volkov bodisi v eksperimentalne namene bodisi kot sredstvo reševanja konfliktov. V nadaljevanju predstavljamo rezultate teh raziskav.

SEVERNA AMERIKA

Minnesota, ZDA (FRITTS et al. 1992)

V Minnesoti so v letih 1975-1986 s pomočjo pasti ujeli 437 volkov in jih od tega 262 odstranili (usmrtili ali preselili). Odlov je večinoma potekal na posestih, kjer je prihajalo do škod. Raziskava je pokazala, da odstranjevanje volkov ni bilo učinkovito sredstvo za zmanjševanje škod. Škode so se pogosto nadaljevale na pašnikih, kjer so redno odstranjevali volkove, po drugi strani pa so se škode večkrat prenehale, tudi ko volkov niso odstranili. V povprečju so se škode večkrat ponovile, če so volka odstranili, kot če ga niso uspeli ujeti. Podatki so pokazali, da se lahko po odvzemu volkov škode še povečajo. Avtorji predvidevajo, da po odvzemu preživeli volkovi začnejo pogosteje pleniti domače živali. To sklepajo na podlagi podatkov volkov, ki so jih spremljali s pomočjo telemetrije. Opazili so namreč, da so po odstranitvi velikega del ostalih članov tropa, preživeli volkovi postali bolj odvisni od domačih živalih, kot so bili pred posegom. V raziskavi niso opazili razlik v nadaljnjem pojavljanju škod, če do odstranili dominantnega ali podrejenega volka v tropu.

Minnesota, ZDA (HARPER et al. 2008)

Analizirali so 923 potrjenih napadov volkov na domače živali v letih 1979-1998. Predpostavka, da odstranjevanje volkov zmanjša število škod v naslednjem letu se ni izkazala za pravilno niti na lokalnem nivoju, niti na nivoju zvezne države. Število napadov se je v splošnem še povečalo, če je bilo ubitih več volkov. Škode so se nekoliko zmanjšale v primerih, ko je bil odstranjen odrasel samec v razdalji manj kot 4 km od pašnika. Škode so se nekoliko zmanjšale tudi na mestih, kjer so postavili pasti za odlov volkov, pri tem pa ni bilo pomembno, ali je bil odlov uspešen in so volka ubili, ali če se volk ni ujel.

Idaho, Montana in Wyoming, ZDA ter Alberta, Kanada (MUSIANI et al. 2005)

Analizirali so vse zabeležene škodne primere zaradi napadov volkov ter odvzem volkov v letih 1987-2003 na območju Skalnega gorovja v ZDA in Kanadi. Odvzem volkov je večinoma potekal kot reakcija na pojav škod. Analiza je pokazala, da odvzem volkov ni zmanjšal škod niti kratkoročno niti dolgoročno. Učinka ni bilo niti, ko so odstranili celoten trop, saj so prazen teritorij hitro zasedli drugi volkovi. Škode so se nadaljevale, če se niso izboljšali varovalni ukrepi in okoljski dejavniki. Avtorji kot ukrep za zmanjševanje škod priporočajo predvsem boljše varovanje živine.

Alberta, Kanada (BJORGE / GUNSON 1985)

V dveh zimah v letih 1979-1981 so v poskusu s pomočjo zastrupljanja s strihninom drastično zmanjšali populacijo volkov. Po ocenah so od okoli 40 volkov pred zastrupljanjem, po posegu na območju preživeli samo trije volkovi (93 % redukcija). Posledično se je število škod zmanjšalo za 44 % v prvem letu in 39 % v drugem letu.

Alberta, Kanada (MUHLY et al. 2010)

Analiza pojavljanja napadov volkov na domače živali glede na uporabljene upravljalne ukrepe na posameznih kmetijah ni pokazala, da bi odvzem volkov vplival na pojavljanje škod. Opazili so celo, da so se škode še povečale na kmetijah, kjer so bili ubiti volkovi. Večji vpliv na pojavljanje škod je imelo varovanje živine, v manjši meri pa tudi nekateri okoljski dejavniki. Avtorji zaključujejo, da odvzem volkov ni dolgoročno rešitev za zmanjšanje škod na domačih živalih.

EVROPA

Zahodna Evropa (LINNELL et al. 1996)

Zaradi napadov na domače živali in plenjenja prostoživečih živali so ljudje s sistematičnim močnim poseganjem do začetka 20. stoletja iztrebili volkove v celotni Zahodni Evropi. Posledično seveda na tem območju ni več prihajalo do škod na domačih živalih zaradi volkov.

Španija (BLANCO / CORTES 2009)

V Španiji živi po ocenah okoli 2000 volkov v 260 tropih in letno izplačajo 1.880.600 evrov odškodnin zaradi napadov volkov na domače živali. Podatki kažejo, da obseg škod po območjih ni povezan s številom volkov, niti s poseganjem v populacije, ampak predvsem z načinom reje in varovanja živine. Tako na primer v pokrajini Kastilija in Leon živijo največje gostote volkov in je poseganje v populacijo zelo majhno. Kljub temu pa je predvsem zaradi dobre zaščite z zapiranjem drobnice v varne ograde preko noči, uporabe psov in dnevne prisotnosti pastirjev škod na domačih živali malo. Nasprotno v pokrajinah Kastilja in Avila, kjer je število volkov manjše in v populacije volkov močno posegajo, prihaja do velikih škod na drobnici.

Skandinavija (LIBERG et al. 2010)

V Skandinaviji živi okoli 150 volkov. Od približno šest milijonov glav živine letno volkovi ubijejo okoli 1300 živali. Do večine škod pride na Norveškem, kjer je razširjena intenzivna ovčereja, varovanje živine je slabo ali ga sploh ni (prosta reja brez varovanja), število volkov pa je majhno. Po drugi strani se na Švedskem, kjer živi večina volkov in je varovanje drobnice dobro, škode pojavljajo precej redkeje. Upravljanje z volkovi v Skandinaviji temelji na coniranju, pri čemer so v južnem delu Skandinavije uvedli območje, kjer je prioriteta ohranjanje volkov; tam živi velika večina vse populacije. V severnem delu pa ima prednost živinoreja in se ne tolerira stalne prisotnosti volkov. Na tem območju sproti odstrelijo volkove, ko se pojavijo škode, tako da se ne dopusti, da bi se oblikovali stalni teritorialni tropi, ki bi se razmnoževali. Število ubitih domačih živali izven varovanega območja volkov je zato majhno.

VIRI:

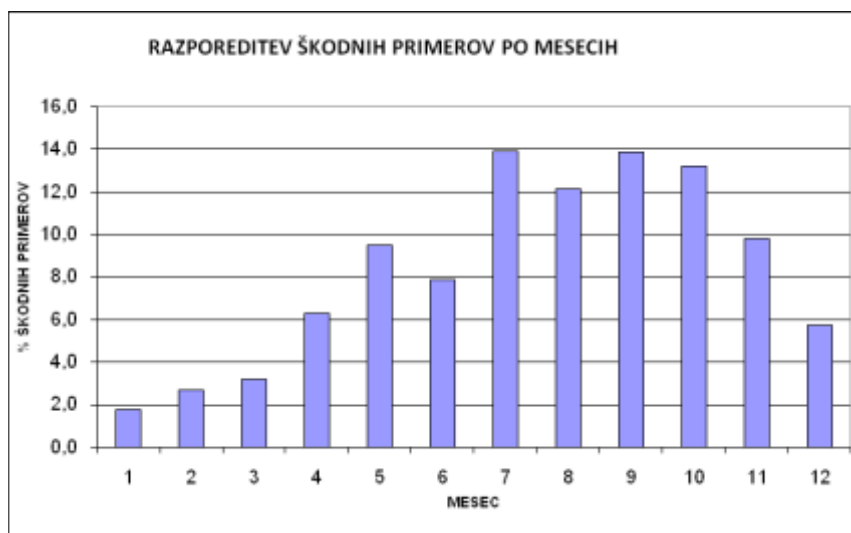
- Blanco, J. C., & Cortés, Y. 2009. Ecological and social constraints of wolf recovery in Spain. V: Musiani M., Boitani L. & Paquet P.C. (ur.): A new era for wolves and people: wolf recovery, human attitudes, and policy. University of Calgary Press, Calgary, str. 41-66.
- Bjorge, R. R., & Gunson, J. R. 1985. Evaluation of wolf control to reduce cattle predation in Alberta. *Journal of Range Management* 38: 483-486.
- Fritts, S. H., Paul, W. J., Mech, L. D., & Scotr, D. P. 1992. Trends and management of wolf-livestock conflicts in Minnesota. U.S. Fish and Wildlife Service, Resource Publication 181:1- 27.
- Harper, E. K., Paul, W. J., Mech, L. D., & Weisberg, S. 2008. Effectiveness of lethal, directed wolf-depredation control in Minnesota. *Journal of Wildlife Management* 72: 778-784.
- Linnell, J. D. C., Smith, M E, Odden, J., Swenson, J. E., & Kaczensky, P. 1996. Carnivores and sheep farming in Norway. 4. Strategies for the reduction of carnivore - livestock conflicts: a review. *NINA Oppdragsmelding* 443: 1-116.
- Liberg, O., Aronson, Å., Brainerd, S. M., Karlsson, J., Pedersen, H.-C., Sand, H., & Wabakken, P. 2010. The recolonizing Scandinavian wolf population: research and management in two countries. V: Musiani M., Boitani L., Paquet P.C. (ur.): The world of wolves: new perspectives on ecology, behaviour and management. University of Calgary Press, Calgary, str. 175-205
- Musiani, Marco, Muhly, Tyler, Gates, C Cormack, Callaghan, Carolyn, Smith, Martin E, & Tasoni, E. 2005. Seasonality and reoccurrence of depredation and wolf control in western North America. *Wildlife Society Bulletin* 33: 876-887.
- Muhly, T, Gates, C C, Callaghan, C, & Musiani, M. 2010. Livestock husbandry practices reduce wolf depredation risk in Alberta, Canada. V: Musiani M., Boitani L., Paquet P.C. (ur.): The world of wolves: new perspectives on ecology, behaviour and management. University of Calgary Press, Calgary, str. 261-286.

Odstrel ni bil možen preko celega leta (izredne odločbe so bile ali ne)- rednih malo, napačno sklepanje, odstrel se je poznal že v tekočem letu- naslednje leto pa se je ponovno pojavila škoda.

Velika večina odstrela, več kot 90%, je bila izvedena v oktobru novembru in decembru, takrat pa se število škodnih primerov zaradi sezonskega vpliva (beri zapiranja ovac v hleve) močno zmanjša - glej graf. Zato lahko vpliv na jakost pojavljanja škod pričakujemo šele v naslednjem letu. Res je, da je vzorec majhen in časovno obdobje spremljanja kratko ter, da v glavnem ni bil omogočen izredni odstrel v poletnih mesecih. Kljub vsemu pa se ugotovitve iz Slovenije ujemajo s praktično vsemi objavljenimi članki iz tujine na to temo. Seznam in kratek opis teh člankov sem priložil prejšnjemu vprašanju. Menim, da vzorec obnašanja volkov v Sloveniji, ne glede na opravljeno analizo povezave odstrela in škod, ne more biti bistveno drugačen od vzorca obnašanja volkov drugje v Evropi in Ameriki. Bile so opravljene kompleksne in obsežne študije rezultati pa so povsod pokazali, da zmerni naključni odstrel ni učinkovito orodje za preprečevanje nastajanja škod.

Kljub vsemu pa je potrebno poudariti, da se pogovarjamo o naključnem zmernem odstrelu, ki ni izveden ob pašnikih z domačo živino. V primeru ciljnega odstrela ob pašnikih je ta lahko učinkovito sredstvo za preprečevanje nastajanja škod.

Odstrel je seveda lahko učinkovit tudi v primeru iztrebitve volkov na nekem izbranem, dovolj velikem območju. Pri tem je potrebno upoštevati, da imajo povprečni tropi v Sloveniji teritorij velik okoli 350 km² in, da njihovi teritoriji vključujejo tako območja večjih gozdnih kompleksov kot tudi gozdnate krajine prepletene z naselji, njivami in pašniki.

Namen: Nemoteno sobivanje ljudi in volkov

Cilji:

- Razumevanje različnih interesnih skupin in njihova vključevanje v procese odločanja.
- Identifikacija področij podpore in nestrinjanja interesnih skupin s sedanjimi načinom upravljanja z volkovi v Sloveniji. Ocena ustreznosti upravljaljskih odločitev iz vidika javnosti.
- Načrtovanje pristopov k reševanju konfliktov in priprava strategij komuniciranja z javnostjo.
- Rezultati raziskave o odnosu javnosti bodo uporabljeni tudi pri oceni uspešnosti in učinkovitosti informiranja javnosti in načrtovanih kampanj ozaveščanja. • l. 2013. ponovno raziskave stališč.

A: 1. Kakšne je vaše stališče do volka?

Obročje: stalna prisotnost

Skupina	Prejeto	Nemoremo pomagati	Vedno
1	35%	15%	5%
2	30%	35%	10%
3	25%	30%	10%
4	20%	65%	15%
5	5%	60%	35%

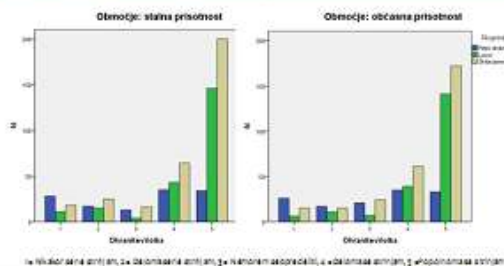
Obročje: občasna prisotnost

Skupina	Prejeto	Nemoremo pomagati	Vedno
1	35%	15%	5%
2	30%	35%	10%
3	30%	25%	15%
4	15%	85%	10%
5	10%	65%	25%

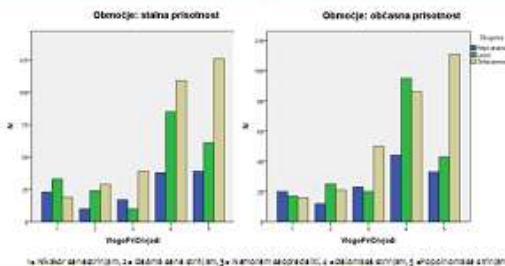
Legenda: Prejeto (blue), Nemoremo pomagati (green), Vedno (yellow)

1 = popolnoma odvisno, 2 = odvisno, 3 = nemoremo pomagati, 4 = nikoli ne, 5 = popolnoma stališje.

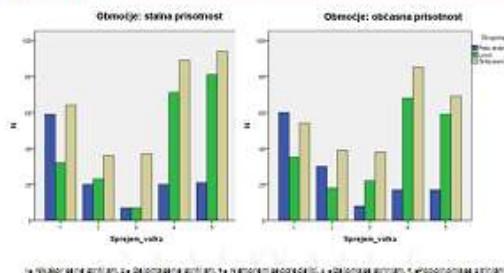
A: 8. Volka je v Sloveniji pomembno ohraniti za prihodnje generacije.

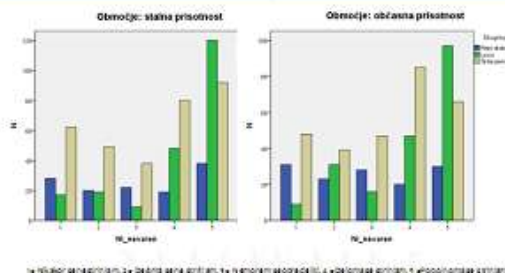
A: 11. Volkovi imajo pomembno vlogo pri uravnavanju števila smjadl in jelenjadl.

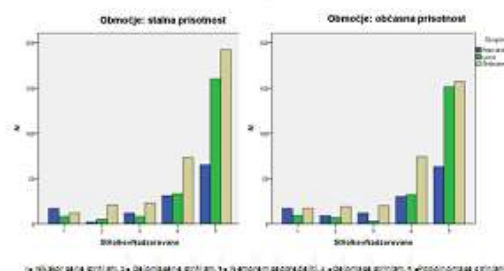
A: 16. Prisotnost volka v gozdovih svoje okolice bi sprejela brez težav.

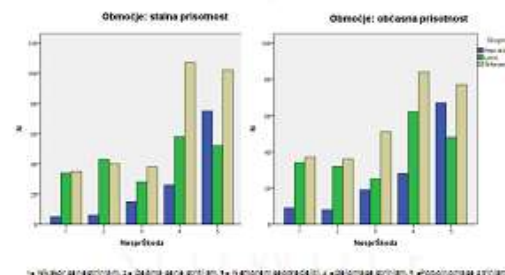
A: 18. Volk človeku ni nevaren.

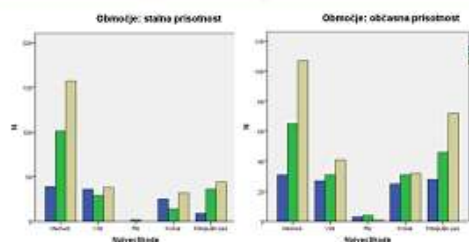
A20: Volkovi so dobrodošli v Sloveniji, če je njihovo število redzorovano.

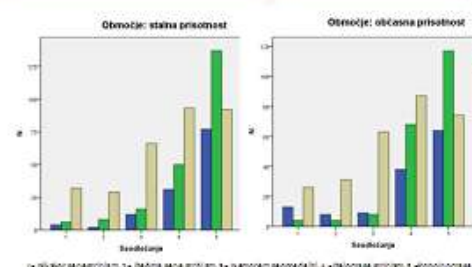
A: 22. Volkovi povzročajo nesprejemljivo škodo na drobnici.

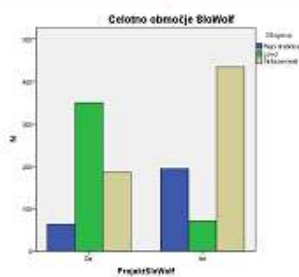
B1: Katera od spodaj naštetih velikih zveri povzroča največ škode na kmetijstvu?

C9: Pri upravljanju s populacijo volkov moram imeti jaz kot predstavnik *interesne skupine pravico do soddločanja.

D5: Ali ste že slišali za projekt Slowolf?

Produkt akcije A.6

POROČILO - 1.7.2011 na www.volkovi.si

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Kako razlagate dejstvo, da ni razlik v odnosu ljudi do volka med območjema stalne in občasne prisotnosti volkov?

Gre za preliminarne rezultate, ki kažejo, da verjetno ni razlik v stališčih širše javnosti in dveh interesnih skupin (lovci in rejci drobnice) na območju, kjer je volk stalno prisoten in na območju, kjer je občasno prisoten (glej zemljevid v prezentaciji –območje, ki smo ga v anketni raziskavi obravnavali kot območje stalne prisotnosti volka je obarvano rdeče, območje občasne prisotnosti pa je obarvano zeleno). Ker smo pričakovali, da se bo odnos ljudi do volkov na obeh območjih razlikoval, smo vzorčili stratificirano. Podatki iz literature namreč kažejo, da so stališča prebivalcev do volka v območjih, kjer je bil volk v preteklosti odsoten in se sedaj ponovno naseljuje, bolj negativna, kot na območjih, kjer so ljudje kontinuirano sobivali z volkom. Poleg tega literatura navaja, da se ljudje življenja z volkom sčasoma navadijo in njihova stališča postanejo bolj pozitivna. Za potrditev naših preliminarne sklepe bo potrebna podrobnejša analiza podatkov. Končne rezultate pričakujemo konec junija 2011.

IZZIVI IN TEŽAVE PRI UPRAVLJANJU Z VOLKOM V SLOVENIJI

Udeleženci so razdeljeni v manjše skupine poskušali odgovoriti na vprašanje: »Kaj so težave in izzivi v upravljanju z volkom v Sloveniji?« Rezultati so potem zbrani in organizirani v teme. Dogovorjeni so naslovi tem, ki naj bi predstavljali naslove poglavij akcijskega načrta.

Vsak izmed udeležencev je potem izbral pet tem za katere meni, da so najbolj pomembne. »Glasove« smo sešteli in na ta način določili, katerim temam moramo posvetiti največ pozornosti (glej: Prioriteta).

Rezultati:

1. Spremljanje in raziskovanje populacije volkov

- Nezadostno poznavanje dogajanja v populacijo volka (število živali, razporeditev tropov, število živali v tropu, naravna regulacija populacije, itd.)
- Pomanjkljivo znanje o populaciji volkov v Sloveniji
- Pomanjkljivo poznavanje populacije volkov

Prioriteta: 18

2. Načrtovanje upravljanja s plenilskimi vrstami

- Neupoštevanje plenjenja divjadi v celotnem obsegu (ne samo kar se najde)
- Neovrednoten vpliv volka na plenske vrste; nezadostno vključevanje vpliva volka na načrtovanje odvzema prakljarjev
- Potencialen negativen odnos lovcev v primeru večjih (komerc.) koncesij

Prioriteta: 9

3. Poseganje v populacijo volka

- Problematična je prostorska razporeditev odstrela (tarčni odstrel: pašnik, gozd)
- Lovna doba v času parjenja: problem incesta in križanja s psi
- Težko izvajati odstrel na pašnikih v konfliktnih trenutkih (lovna doba)
- Streljanje volkov z ovratnico (iz Hrvaške, ustreljeni v Sloveniji)

Prioriteta: 17

4. Ilegalni odstrel

- Če ne bo konkretnih rešitev za rejce drobnice (oškodovance), bo prišlo do porasta ilegalnega odstrela.
- Nelegalni odstrel volkov, zmanjšanje IO volkov

Prioriteta: 4

5. Škode

- Neučinkovito reševanje problema škod po volku (odstrel, ograjevanje, psi čuvaji)
- Težko nedvoumno določanje povzročitelja škode na domačih živalih (volk, potepuški pes)
- Nepoznavanje vedenja drobnice in volka ob napadu (strategija volka, ovc: učinkovitejše varovanje čred)
- Pripraviti ustrezno zaščito drobnice (predpisi, subvencije)
- Težji tržni pogoji reje drobnice na OPVZ
- Varovanje premoženja: definiranje prilagojenega in uzakonjenega varovanja
- Neučinkoviti trenutni ukrepi pri varovanju drobnice in neprimerni minimalni varnostni ukrepi
- Nestimulativni sistem odškodnin glede na varovanje drobnice (se ne stimulira boljšega varovanja drobnice); problem izkoriščanja pri nekaterih rejcih drobnice
- Slaba zaščita drobnice
- Predolgi birokratski procesi za reševanje akutnega problema
- Ni osebnega svetovanja za varovanje drobnice
- Klavni ostanki v naravi, privabljanje volkov v bližino pašnikov

Predlog: Ali bi veljalo razmisliti, da bi v okviru projekta oz. njegovem zaključku, podali predloge za ukrepanje, upravljanje s potepuški psi, če dejansko predstavljajo tak problem in predloge podali ustreznim institucijam.

Prioriteta: 23

6. Vključevanje javnosti v upravljanje z vrstami

- Pomanjkljivo vključevanje zainteresirane (oškodovane) javnosti pri upravljanju z volkom
- Rešitve za škode po volkovih se odločajo v Ljubljani in ne konkretno na območju (počasen odziv)

Prioriteta: 7

7. Institucionalno sodelovanje

- Neusklajenost delovanja med resorji (MOP in MKGP)
- Raba prostora, ki je v konfliktu z volkovi
- Neusklajeno sodelovanje med MOP in MKGP, npr. vzpodbujanje intenzivne ovčereje na območju volka

Prioriteta: 10

8. Predpisi

- Pomanjkljiva zakonodaja
- Neujemanje zakonodaje in prakse
- Povečanje fleksibilnosti in individualno reševanje območij z velikimi ponavljajočimi problemi (škodami) (vsi ukrepi + odstrel)

Prioriteta: 19

9. Ekoturizem

- Neizkoriščanje potencialov ekoturizma

Prioriteta: 0

10. Čezmejno sodelovanje

- Pomanjkanje čezmejne koordinacije in upravljanja

Prioriteta: 11

11. Informiranje javnosti:

- Neuravnoteženo poročanje o volku v medijih
- Negativno, senzacionalistično prikazovanje volka v medijih

Prioriteta: 7

DOGOVORJENA VSEBINA NASLEDNJIH DELAVNIC

3. IN 4. FEBRUAR

- Predstavitev »Ekologija volka« - Josip Kusak
- Predstavitev »Predpisi« - Mateja Blažič
- Priprava aktivnosti za vse teme razen »Škode«.

17. FEBRUAR (IN PO POTREBI 18. FEBRUAR)

- Predstavitev »Ovčereja v Sloveniji – dosednji razvoj in vizija za naprej« - Boris Gabrijan in Drago Kompan.
- Predstavitev »Škode – primerjava Slovenija – Hrvaška« - Rok Černe, Josip Kusak in Jasna Jeremić.
- Predstavitev »Analiza škod II del« Rok Černe.
- Priprava aktivnosti za temo »Škode«.

VREDNOTENJE USPEŠNOSTI DELAVNICE

Udeleženci so na koncu delavnice izpolnili anketo v kateri so ocenili svoje zadovoljstvo z delavnico. Komentarje v Hrvaščini smo prevedli. Anketo je izpolnilo 21 udeležencev, saj so nekateri predčasno zapustili delavnico (pred ali neposredno po kosilu).

Iz odgovorov lahko sklepamo, da so udeleženci z delavnico zadovoljni. Pogosta pripomba, da manjkajo nekateri pomembni akterji, je bila pričakovana, saj se vabilu niso odzvale nekatere pomembne organizacije.

V KOLIKŠNI MERI JE DELAVNICA IZPOLNILA VAŠA PRIČAKOVANJA?

Ponujeni odgovori	Število obkroženih	Zakaj?
Ni izpolnila mojih pričakovanj.	0	
Srednje.	2	● Slaba udeležba nekaterih, ki bi bili ključni akterji (MKGP, LZS). ● Naknadna udeležba rejcev drobnice (oškodovancev) se mi ne zdi smiselna.
Izpolnila je moja pričakovanja.	18	● Pričakoval sem udeležbo še nekaterih interesnih skupin. A so nekako pričakovano manjkali. ● Dovolj dobro pripravljene teme za začetek. ● Srečanje predstavnikov različnih interesnih skupin, ki so bili »prisiljeni« sodelovanja in pogovorov. ● Treba nazvati još predstavnika (ministarstva, uzgojača), a bilo bi dobro, da se sažetak projekta isprinta i podjeli svim sudionicama (ciljevi, aktivnosti, očekivani rezultati). <i>(Povabiti še predstavnikov (Ministrstva, rejci), dobro bi bilo če bi povzetek projekta natisnili in razdelili vsem udeležencem (cilji, aktivnosti, pričakovani rezultati).)</i> ● Morda malo razočaran nad odzivom nekateih interesnih skupin (lovci, MOP, nekatere okoljske organizacije). ● Pričakovala sem, da bodo rezultati predstavljeni na način, kot so bili. ● Že na uvodni delavnici smo uspeli identificirati glavne probleme in jim določili prioritete. ● Zato, ker smo se zbrali ljudje iz različnih resorjev, z različnimi mnenji, predlogi. ● Predvsem zaradi združitve več deležnikov pri uravnoteženem upravljanju z volkom v Sloveniji.

		• Načeli smo problematiku, a pošto je to bila prva i jednodnevna radionica, više od toga se nije moglo. Jedino prigovaram radi slabe zastupljenosti stočara i »zelenih«. (Začeli smo z analizo problematike, ker pa gre za prvo in enodnevno delavnico, več kot to ni bilo možno. Edina pripomba je slaba udeležba rejcev in »zelenih«.) • Premalo poudarka na problemih, ki jih ima živinoreja (kmetje!). • Dober začetek. • Pričakovana različna stališča in pogledi vključenih deležnikov.
Presegla je moja pričakovanja.	1	• Ljudje so motivirani, pripravljeni na sodelovanje

Kako ste zadovoljni s predstavitvami na začetku delavnice?

Ponujeni odgovori	Število obkroženih	Komentar
Popolnoma nezadovoljen/a.	0	
Nezadovoljen/a.	0	
Srednje.	2	
Zadovoljen/a.	14	• Niti preveč niti premalo. • Problem zaraščanja kmetijskega prostora ni bil izpostavljen. • Na začetku bolj splošne teme, ko se ugotovi problem pa bolj določene teme. • Trebalo bi malo bolj podrobno objasniti rezultate (statistične/analize), in če OK. (Moralo bi podrobneje predstaviti rezultate statistične analize, drugače OK.) • Dokaj dobro so predstavili dosedanje poznavanje problematike in potek projekta. • Predstavitve so bile zanimive in dovolj jasne.
Popolnoma zadovoljen/a.	5	• Dobro izhodišče. • Postavljene so smernice za nadaljnje delo. • Kratko in jedrnat. • Nimam pripomb. Rezultati dobro predstavljeni.

Kako ste zadovoljni z današnjim načinom dela?

Ponujeni odgovori	Število obkroženih	Komentar
Popolnoma nezadovoljen/a.	0	
Nezadovoljen/a.	0	
Srednje.	2	• Čas za skupinsko delo bi moral biti že vnaprej določen. Način dela mogoče bolj intenziven, več idej, več razprave.
Zadovoljen/a.	12	• Jedino mi fali, da ocjenu radionice nismo radili na flipchartu, pa da se odmah vidi rezultat. <i>(Manjka mi ocena delavnice na flip chartu, da se takoj vidijo rezultati)</i> • Način dela je OK. • Se poskuša upoštevati čim več mnenj, kar je dobro. • Delavnica je potekala uredno, ker smo lahko sodelovali v diskusijah.
Popolnoma zadovoljen/a.	7	• Odmor za kosilo na koncu. Petek ni najbolj primeren dan. • Veliko komuniciranja med udeleženci delavnice, kar je pozitivno iz vidika razumevanja en drugega.